

KILKA SŁÓW O NIEKTÓRYCH GATUNKACH Z RODZIN *CACTACEAE* I *AIZOACEAE*

Rodzinnie *Cactaceae*, która jest jedną z ciekawszych i dostarczyła już z życia roślin kseromorficznych wielu interesujących przykładów, cytowanych w różnych podręcznikach morfologii, ekologii i geografii roślin, poświęcono wiele uwagi. Pomimo to warto jeszcze zatrzymać się nad jednym rodzajem tej rodziny, a mianowicie nad *Opuntia* Mill. i to tylko nad gatunkami, wytrzymującymi w naszych warunkach klimatycznych zimę w gruncie.

Rodzaj *Opuntia*, liczący około 250 gatunków, występuje na chłodniejszych obszarach Ameryki Północnej i Południowej od Kanady po Patagonię. Spotyka się go także w Afryce południowej i Australii.

W Polsce opuncje uprawiane są zazwyczaj w szklarniach tzw. zimnych, w których średnia temperatura w zimie utrzymuje się w granicach 10—14°C. Istnieją jednak pewne gatunki, które w swojej ojczyźnie i w uprawie wytrzymują kilkunastopiętno obniżenie temperatury poniżej zera, a więc mogą zimować u nas na dworze pod lekkim przykryciem z liści lub gałązek drzew iglastych.

W zimnej szklarni Ogródu Botanicznego U. W. uprawia się kilka takich gatunków, których ojczyzną są przede wszystkim południowe stany St. Zj. AP. Są to: *Opuntia rhodantha* K. Schum. (Kolorado, Nebraska, Utah, Arizona, Kalifornia), *Opuntia brachyclada* Griff. (Kalifornia — góry San Gabriel i San Bernardino), *Opuntia tortispina* Engelm. (Kolorado, Kansas, Wisconsin, Dakota, Nebraska, Teksas), *Opuntia phaeacantha* Engelm. var. *camanchica* (Engelm.) Borg (Kolorado, Teksas, Arizona, Meksyk północny), *Opuntia compressa* (Sal.) Macbr. (Massachusetts, Georgia, Floryda po Virginie i Ontario w Kanadzie). *Opuntia compressa* została wprowadzona i doskonale się zaaklimatyzowała w Europie południowej, występuje w Tyrolu południowym i kantonie Wallis (Szwajcaria).

Są to gatunki niewysokie, osiągające najwyżej około 50 cm wysokości (średnio 15—20 cm), o silnie spłaszczonej łodydze i mocnych kolcach. Rosną dobrze w zdrewnianej gliniastej ziemi i miejscu oświetlonym.

Oprócz tych amerykańskich gatunków na szczególną uwagę zasługuje *Opuntia stricta* Haworth var. *terekensis* Rotov, dziko występująca w dolinie Tereku na

Kaukazie, którą do naszej kolekcji otrzymaliśmy z naturalnego stanowiska. Odmiana ta znana jest i opisana tylko z Kaukazu, gdzie wytrzymuje mrozy, dochodzące do -25°C .

Oprócz rodziny *Cactaceae* wielkie zainteresowanie budzi także rodzina *Aizoaceae* (syn. *Mesembryanthemaceae*, *Ficoidaceae*). Na szczególną uwagę w tej rodzinie zasługuje rodzaj *Dorotheanthus* Schwant., pochodzący z Afryki południowej. Rodzaj ten został wyodrębniony z rodzaju zbiorowego *Mesembryanthemum* L. i opisany przez C. Schwantesa pod nazwą *Dorotheanthus*.

Do rodzaju tego należą kilkanaście gatunków. Rozpowszechnione są najbardziej 3: *Dorotheanthus gramineus* Schwant., *D. oculatus* N. E. Br. i *D. bellidiformis* N. E. Br. Są to rośliny jednoroczne, niskie, wiotkie, z wąskimi, ale mięsistymi, lancetowatymi liśćmi, oraz różnokolorowymi kwiatami. Od 2 lat w Warszawskim Ogrodzie Botanicznym z dużym powodzeniem uprawiany jest w gruncie *Dorotheanthus bellidiformis*. Jest to roślina niska (5—10 cm wysokości), płożąca się, o wąskich, mięsistych liściach, niepozorna do momentu kwitnienia. Długość okresu kwitnienia zależy od temperatury powietrza i wilgotności. Podczas suchego i ciepłego lata w roku 1964 *Dorotheanthus* kwitł w okresie lipiec, sierpień i wrzesień bez przerwy i bardzo obficie. Podczas, natomiast, chłodnego i deszczowego lata roku 1965 kwitł obficie, ale znacznie krócej, bo od połowy lipca do końca sierpnia. Stanie się to zrozumiałe, jeśli przypomnimy sobie, że gatunek ten pochodzi z kraju przyłaskowego Afryki południowej. Kwiaty *Dorotheanthus* są dość duże i zachwycają tęczą barw i odcieni od białej i żółtej przez różową, czerwoną do lila. Otwarty kwiat przypomina swoim wyglądem «kwiat» gerbery w miniaturze. Wszyscy, którzy widzieli kwitnący dywan tych roślin, zaliczają je do jednych z najpiękniejszych roślin kwiatowych. Owocem jest klapkowana torebka, otwierająca się w momencie zwilżenia (zjawisko higrochazji). Gatunek ten uprawiany jest co roku z nasion własnych lub uzyskiwanych na drodze wymiany.

Dane dotyczące wysiewu, wschodu i wysadzenia do gruntu *Dorotheanthus bellidiformis* z lat 1964 i 1965 przedstawia tabela:

Rok 1964			Rok 1965		
Data wysiewu nasion	Data wschodu	Data wysadzenia roślin do gruntu	Data wysiewu nasion	Data wschodu	Data wysadzenia roślin do gruntu
6. IV	20. IV	20. V	22. III	3. IV	11. VI
7. IV	25. IV	20. V	29. III	15. IV	11. VI
7. IV	21. IV	20. V	29. III	16. IV	11. VI
			16. IV	29. IV	26. VI

Nasiona wysiewa się przeważnie w końcu marca do misek z ziemią piaszczystą. Miski ustawia się w množarce o średniej temperaturze $8-10^{\circ}\text{C}$. Kielkowanie następuje przeciętnie po 2 tygodniach od daty wysiewu. Rośliny z wykształconymi pierwszymi liśćmi pikuje się i gdy minie okres przymrozków przenosi się je do

inspektu. Pozostają tam do chwili wysadzenia do gruntu, tzn. do czasu trwałego ocieplenia. Tym właśnie warunkiem tłumaczy się tak późne wysadzenie *Dorotheanthus bellidiformis* do gruntu w roku 1965.

Kwiaty *Dorotheanthus bellidiformis* są kleistogamiczne; zapylane są własnym pyłkiem przed otwarciem się kwiatu. Najobficiej otwierają się w słoneczne i ciepłe dni; w dni pochmurne i deszczowe natomiast liczne płatki nie otwierają się wcale.

Gatunek ten jest godny uwagi dlatego, że jak na razie jest jedynym przedstawicielem rodziny *Aizoaceae*, który może być z powodzeniem uprawiany w gruncie i służyć celom dydaktycznym, jako przykład budowy roślin tej rodziny bez konieczności zaglądania do szklarni.

LITERATURA

Backeberg C., 1958. *Die Cactaceae*, t. I, Jena.

Borg J., 1951. *Cacti*, London.

Pareys Blumengärtnerei, t. I, 1958, t. II, 1960, Berlin—Hamburg.